

rostra economica amstelodamensia

*Let eens op hoezeer
Heineken Bier statistische en
statische Nederlanders tot
een dynamisch leven wekt!*

 Elk figuurtje stelt een enorm aantal bierdrinkers voor.

maandblad van de studieverenigingen der economische faculteiten van de universiteit van amsterdam — van de vrije universiteit

16e jaargang

april 1967

CANDIDATEN!!

Wordt adspirant-lid van de Kring van Amsterdamse Economen. ★ Voor adspirant-leden geldt de nominale contributie van f 2,50 per jaar.

*geeft U op als adspirant-lid bij Drs. L. D. Oosterveld,
Secretaris Kring van Amsterdamse Economen,
Comeniusstraat 549-III,
Amsterdam-Slotervaart,
(Telefoon: huis 's avonds 020-152197)*

★ De vereniging van afgestudeerde economen aan de economische faculteit van de Universiteit van Amsterdam

n.v. h. desseaux tapijtfabriek oss balansen van een expansief bedrijf

	1965		1961		in 1000-den gld.	
	1965	1961	1965	1961	1965	1961
duurzame produktiemiddelen	6.080	3.258	eigen vermogen	13.512	3.728	
deelnemingen	5.790	—	winstsaldo	827	175	
voorraden	8.017	4.674	vreemd vermogen op lange termijn	2.160	2.000	
vorderingen	3.607	1.509	vreemd vermogen op korte termijn	7.358	3.698	
liq. middelen	363	160				
	<u>23.857</u>	<u>9.601</u>		<u>23.857</u>	<u>9.601</u>	

rostra economica amstelodamensia

maandblad van de studieverenigingen der economische faculteiten
van de universiteit van amsterdam en de vrije universiteit

Directeuren:

L. G. M. R. Geeris, J. F. W. Ober

Redactie:

F. Broekman, H. G. Eijgenhuijsen, F. Hendriks

Redactie-secretaris:

F. Hendriks, Vechtstraat 39hs, tel. 732264

Voor advertenties:

J. F. W. Ober, Westermarkt 16, kamer 65
Postgiro: 324342

Inhoud:

Redactioneel	„Uitlui“ redacteuren S. Huisman, J. P. Korthals Altes, D. Meys	2
	Een nieuwe lente ...	5
F. Broekman	„Vraag“ en „aanbod“ tot en met Marshall (iets uit de geschiedenis van de waarde- en prijsleer)	6
P. J. Uitermark	Realiteit, theorie en hypocrisie; een plaatsbepaling (II)	13
	Rostra's kleine-boeken-notities	16

Afscheid van Steef, Jan-Paul en Dick

Steef is de eerste van de V.U. afkomstige redacteur voor wie een uitlui verschijnt. Met de uit zijn verleden als koopvaardijofficier stammende nauwgezetheid stapte hij Rostra binnen. Daarin nam hij de houding van zijn mederedacteuren waar met

een stijgende verbazing. De ervaringen van zijn ondergeschikten in West-Afrikaanse havenplaatsen hadden hem ook verbaasd, maar anders. De laatste twee jaar leidde Steef een druk bestaan. De — ongetwijfeld Calvinistische — hardheid waarmee hij zijn tijd indeelde, leidde ertoe dat hij zijn verloofde uitsluitend in het weekend zag. Een zekere strakheid kenmerkte ook de publicistische werkzaamheden van Steef. In zijn artikelen streefde hij naar volledigheid; er moest altijd nog iets bij. Meestal ontdekte hij dat pas wanneer het stuk reeds gezet was. Zijn afscheid betekent ongetwijfeld een besparing op de zetkosten.

De grote voorkeur van Steef ging uit naar de zgn. bijzondere nummers. Zijn inspiratie in deze verhoogde de aspiraties van zelfs de Rostra redactie. Indien wij hem hadden laten gaan, zou het Keynes-

nummer van Den Helder tot Epse naar kiosken zijn getransporteerd. Zijn vertrouwen in de economische belangstelling van het Nederlandse volk moet groot geweest zijn. Met Steef verdwijnt een ambitieus element uit de Rostra redactie. Een ambitie die in dit geval vergezeld ging van deskundigheid en activiteit. Zijn wetten — zoals de „Wet der Kwadraten” — zullen voortaan via andere kanalen het grote publiek bereiken. Rostra zal voorlopig niet meer het copyright van een uitvinding bezitten.

Van de verschillende banden in de redactie was die van Jan-Paul en Dick een zeer hechte. Zelfs een tijdelijke deportatie naar Russische gebieden vermocht hieraan niets stuk te maken, evenmin als de verwoede uitvallen van Jan-Paul naar wat hij in navolging van voorgangers in de redactie het VUgevaar en Dick's VAgevuur noemde. Dick had dan het klappertandend meeglimlachGUkijken. De redactie sidderde zichtbaar op zulke momenten. Men werd steeds van het gesprek over de ontbrekende kopij voor Rostra naar de betekenis van het Christendom voor de economie getrokken. Het proefschrift van Kouwenhoven vormde hiervoor dan wel eens de magneet die achter de houten betimmeringen in Brouwerswapen stond opgesteld: het zware eikenhout fungeerde dan als pantser dat als ondoordringbaar oerwoud zelfs tegen GU-rilla's bestand bleek.

Ondoordringbaarheid is ook kenmerkend voor de door Jan-Paul en Dick uitgeschreven soms akelig realistische en dus interessante resultaten van een enquête die rijkelijk over Rostrapagina's waren uitgestrooid. Deze vorm van roofofbouw heeft de overige redactie zeer slecht kunnen verwerken zodat overgegaan werd tot stimulering van intensief pagina(ver)bruik waar Uitermark onmiddellijk dankbaar gebruik van maakte door voetnoten, afgewisseld door tekst, bij de redactie in te leveren. Overigens heeft Jan-Paul nooit onbescheiden aanspraken op Rostrapagina's gemaakt, terwijl hij toch voor velen geen onbescreven blad was. Jan-Paul was — zelf (onbescreven) „blad" zijnde — kennelijk bang voor (bescreven) papier. Zijn doctoraalbul stopte hij ook, evenals Dick, sneller weg dan enig redactielid had kunnen bevroeden. Dit alles neemt niet weg dat met name Jan-Paul soms achter de schermen zwaar en doorstastend werk verrichtte. Het geweldige janboel-vuurtje dat ontstond toen bleek dat

Rostra bijna niet meer onder een Koninklijk Besluit was weg te trekken, is door hem op knappe wijze aangewakkerd waardoor tenslotte het gehele Stichtingsprobleem voor niet-juridisch geschoolden niet meer was te „bevatten“ en de aanvallers op de bezittingen en de door veler toedoen afbrokkelende status van Rostra de aftocht moesten blazen.

Dick heeft de Rostralezer een enkele keer op lezenswaardige recensies, zichzelf op de daaruit voortvloeiende boeken getraceerd. De redactie zet dit werk voort. Lang zullen wij zijn bespreking van de B(reug(h)elianaanse visie op Atlantic Partnership in herinnering houden. Of in ons archief.

Het partnership in de redactie zal nu een wijziging moeten ondergaan; wij hebben dit te danken aan de wetenschap die onze broeders heeft opgenomen. Vol verwachting zal ons hart kloppen wanneer we het „hora est“, bestemd voor Jan-Paul of Dick zullen horen uitspreken.

Red.

Klynveld. Kraayenhof & Co.

ACCOUNTANTS

vragen voor hun kantoor te Amsterdam

DOCTORANDI IN DE ECONOMIE

die het voornemen hebben de accountantsstudie aan te vangen dan wel reeds daartoe zijn overgegaan. Voor het volgen van de colleges wordt voldoende tijd beschikbaar gesteld.

Naast werkzaamheden in de algemene accountantspraktijk bestaat de mogelijkheid tot specialisatie in organisatievraagstukken.

Sollicitaties, schriftelijk of mondeling, worden gaarne ingewacht aan het kantooradres:

DE LAIRESSESTRAAT 139 - AMSTERDAM-Z.

TEL. (020) 71 90 71.

De Haan, Stol & Co., accountants

Amsterdam, 's-Gravenhage, Rotterdam, Utrecht en Arnhem

hebben enkele vakatures voor

ECONOMEN

die zich voorbereiden voor het
accountantsexamen

★

Schriftelijke sollicitaties kunnen worden gericht aan:

MUSEUMPLEIN 17 - AMSTERDAM-Z.

Indien gewenst kan telefonisch een afspraak worden gemaakt
(telefoon 73 19 33)

Frese, Hogeweg, Meyer & Hörchner

accountants

zoeken contact met

economen

die belangstelling hebben voor
een praktische scholing tijdens de
duur van hun universitaire oplei-
ding tot accountant.

Brieven te richten aan het adres:

Beethovenstraat 198, Amsterdam

telefoon 73 75 55

Een nieuwe lente

De redactie meent te mogen zeggen dat het Keynesnummer bij haar lezers als een bom insloeg. Rostra kwam opnieuw in de belangstelling. En wij hopen nu maar dat hierdoor de aantrekkingskracht van dit blad wordt vergroot. Dikwijls, en dit moet de redactie in navolging van haar voorgangers erkennen, was een snel opkomend gevoel van intense walging na het vreugde- en hoopvol openslaan van een nieuwe Rostra niet te onderdrukken. Veel redacties hebben hieronder geleden. Bovendien zijn onder het wegpinken van traantjes heel wat redactievergaderingen belegd om te spreken over Rostra dat DANKZIJ HET ONTBREKEN VAN KOPIJ weer niet kan verschijnen. En verscheen het, welnu dan be kroop ons, enfin zie boven.

Uit het Keynesnummer is gebleken dat enige vooraanstaande hoogleraren bereid zijn geweest zich moeite en tijd te getroosten om voor de speciale uitgave van Rostra een bijdrage te schrijven. Zonder mokken. Zonder klagen over tijdgebrek (modewoord). Zo maar alsof het bijna vanzelfsprekend was. In dit „bijna“ zit nu evenwel het venijn (term van de heer Stroboer): HET IS NAMELIJK DE OPZET DAT ROSTRA DOOR STUDERENDEN EN NIET DOOR HOOGGELEERDE AFGESTUDEERDEN WORDT VOLGESCHREVEN!! Wij hebben met onze verzoeken aan de hoogleraren gebroken met een traditie die, zoals wij met schrik bemerkten, door velen waarschijnlijk niet als zodanig werd onderkend! Want geen toekomstig economist (uitzonderingen: Leliveld, Uitermark en Visser) blijkt gedurende het afgelopen jaar het verlangen te hebben gekoesterd of DE TIJD te hebben kunnen reserveren om eens een redelijk stukje voor zijn, soms haar, Faculteitsblad te schrijven. En juist omdat de redactie het niet-conservatieve en niet-„wetenschappelijke“ standpunt huldigt dat ook bij een nog niet afgestudeerd persoon hoogst originele ideeën in de geest naar een uitweg kunnen zoeken, maken wij het de inzender van een stuk al bijzonder gemakkelijk. Bovendien moet een ieder er goed van doordrongen zijn dat plaatsing van zijn stukje een „eerste stap“ betekent op de weg naar publicistisch succes!

Maar niets voor niets. Daarvoor studeren we economie en leven we in een „de wereld-jaagt-naar-geld“-wereld (zie literaire sexbomgeldwolf van het Reve die zichzelf met zijn klaagzangen op de onderbetaalde schrijvers als een zeer schaars individu aanprijst).

Gezien de beperkte financiële middelen hebben wij gemeend zonder van kostbare reclameruimte in dit blad gebruik te maken en zonder andere geldroevende attracties het schrijven voor Rostra te moeten aanmoedigen met als premie datgene wat de redactie ook goed van pas komt, namelijk de aanvulling van de redactie. Want redacteuren smelten als sneeuw voor een opkomend voorjaarszonnetje weg. Het lijkt, geliefde Rostralezers (u leest Rostra toch allemaal!!?), alsof het voorjaar in de bolletjes van redacteuren is geslagen die soms door hun plotselinge vertrek nog niet eens in de gelegenheid zijn geweest al hun bekwaamheden in redactionele vaardigheden tot uitdrukking te brengen! De tijd gaat snel: vóórdat een redactielid rustig gaat mee-overwegen of hij medeverantwoordelijkheid voor een volgende Rostra kan en zal dragen is hij soms al weer als een duveltje in een doosje verdwenen. Laat het voorafgaande een waarschuwing zijn voor hen die hoge verwachtingen koesteren omtrent een al te duurzame samenstelling van de redactie en de wetenschappelijke „inhoud“ van haar leden.

Minder seizoen- en tijdgevoelige studenten nodigt de redactie gaarne uit tot het schrijven van een stuk(je) voor Rostra, met als mogelijke premie: een redacteurspost (men is van een toekomstige baan met salaris boven de 30 „miel“ verzekerd, geen kans op tentamendoublures en nooit onenigheid met je redactie-vriendjes). Wij spreken de hoop uit weerklank te vinden bij de uit enige duizenden leden bestaande Amsterdamse Economische Faculteitsverenigingen.

Red.

„Vraag” en „aanbod” tot en met Marshall

De gedachte dat vraag en aanbod de prijs bepalen is volgens velen, en naar mijn mening: terecht, zo oud als de weg naar Rome. Anderen, die denken dat „alles in Marshall” is, veronderstellen dat hij de eerste is geweest die deze gedachte heeft gelanceerd. Dit is bepaald niet waar, althans geen zinnig econoom zal zich zo uitdrukken wanneer hij over een van Marshall's belangrijkste bijdragen tot de waarde- en prijsleer spreekt. Met de in deze leer vervatte problemen hebben vele economen zich gedurende de afgelopen eeuwen bezig gehouden. Wist men in de oudheid wel wat een kat is en hoe deze er uit moest zien, een dierenarts uit de twintigste eeuw is met de opsomming van enige uiterlijke kenmerken niet meer tevreden. Zonder verder in te gaan op de vraag in hoeverre katten evenals prijzen resultante van vraag en aanbod zijn, moge het hier aangehaalde voorbeeld duidelijk zijn om er op te wijzen dat de economische wetenschap ook niet stil is blijven staan bij simpele constatering zoals de hierboven vermelde, die „iedereen weet” (Knight). De economische wetenschap staat er, getuige de woorden van Knight (1), pal voor dat de interpretatie van een simpele formulering geen kleinigheid is. Ruim een eeuw voor Knight evenwel verguisde of aanbod men de conceptie dat vraag en aanbod de prijs bepalen (2) alsof men reeds precies wist waarover men sprak.

Over de evolutie van deze conceptie in de economische theorie, en dan met name de functie van vraag en aanbod voor de verklaring van het waarde- en prijsprobleem, handelt het nu volgende.

De „marktprijs”.

Ook de oudste — niet in leven zijnde! — economen die wij kennen zullen wel eens een bezoekje aan een markt met vragers en aanbieders hebben gebracht (ze deden er, zoals dat ook nu „in” is, waarschijnlijk dikwijls hun boodschappen).

Ook zonder een dergelijk bezoek zal men geweten hebben dat bij beperkt aanbod en veel vraag hogere prijzen werden bedongen. Moest voor een (schaars) goed, hetzij omdat het weinig op aarde voorkwam, hetzij omdat de voortbrenging ervan meer beslag op productiekrachten legde dan de productie van een ander goed, hetzij omdat iemand monopolist was en zijn aanbod doelbewust beperkte etc., niet reeds in een natura-huishouding

1) F. H. Knight, *The Economic Organization* — with an article *Notes on Utility and Cost*. Harper Torchbooks, New York 1965. Dit beroemde boek van Knight kost slechts f 5,65. Op blz. 67 kan men lezen: „It is a trite saying that „price is determined by demand and supply”. Like many other facts which „everyone knows”, this is true or false according to the interpretation, and unfortunately the correct interpretation is not an easy task”.

2) D. Ricardo, *Principles of Political Economy and Taxation*, Londen 1925, schrijft in 1821 m.b.t. de these dat vraag en aanbod de prijs bepalen dat deze „has become almost an axiom in political economy, and has been the source of much error in that science”. Malthus daarentegen zegt in zijn *Principles of Political Economy Considered with a view to Their Practical Application*, Londen 1820 (blz. 495), dat het beginsel van vraag en aanbod het eerste, „greatest, and most universal principle” in de economische wetenschap is.

een hogere „prijs“ in de vorm van een relatief grotere tegenprestatie worden „betaald“? Schumpeter schrijft in zijn critiek op hen die aan Aristoteles „een of andere mysterieuze objectieve of absolute waardeopvatting“ willen toeschrijven dat het geheel ontbreken van een ruilwaarde- of prijstheorie bij Aristoteles nog niet betekent dat hij de ruilwaarde niet als een feit erkende (3). Schumpeter vervolgt met er op te wijzen dat het plausibel is er van uit te gaan dat Aristoteles „eenvoudig“ aan de ruilwaarden op de markt heeft gedacht toen hij zijn (waarde)oordeel gaf over de prijzen die bij concurrentie op een vrije markt onder normale omstandigheden ontstaan (4).

Velen, waaronder Ricardo en Smith, blijken er wel van overtuigd te zijn geweest dat vraag en aanbod **in de short run de voorwaarden** zijn voor het ontstaan van (markt)prijzen. Maar, zij haalden voor deze welhaast „platvloerse“ constatering feestelijk de neus op. Zij wilden meer dan de simpele constatering van een feit m.b.v. een oppervlakkige redenering (5). Het was de „uiteindelijke“, „objectieve“ waarde op de langere termijn waarop zij hun volle aandacht richtten.

Naast — maar soms ook verweven met — de discussies omtrent de waarde zijn in de evolutie van de waarde- en prijsleer enige meer technische (6) benaderingen te signaleren van de wijze waarop vraag en aanbod de (hoogte van de) prijs, en vice versa, bepalen. Het spreekt welhaast vanzelf dat deze „constructies“ dikwijls een „tijdsloos“ karakter dragen; ook wordt wel impliciet aangenomen dat het weergegeven proces zich op zijn „langst“ gedurende de korte periode afspeelt.

„Vraag“ en „aanbod“.

Alvorens verder op de betekenis van vraag en aanbod voor de verklaring van de waarde in te gaan, lijkt het mij goed over de voorstelling die men van die begrippen had, nog iets te zeggen.

3) J. A. Schumpeter, *History of Economic Analysis*, Londen 1963. Blz. 61: „Failure to explain exchange value is not failure to recognise it as a fact“.

4) De scholastieken, vele eeuwen later, huldigden expliciet de opvatting dat deze prijzen „rechtvaardig“ zijn.

5) Wij kunnen ons enigszins de uitdrukking op het gezicht van Ricardo voorstellen toen hij schreef „It is the cost of production which must ultimately regulate the price of commodities, and not, as has been often said, the proportion between the supply and demand...“ („Principles“, hfdst. XXX, eerste en niet zoals in de „History“ op blz. 600 staat vermeld: derde paragraaf).

6) Bedoeld worden hier de theorieën betreffende de werking van het prijs/marktmechanisme. Turgot beschreef reeds in 1766 de geïsoleerde ruil en de prijs-„bepalende“ kracht concurrentie. Op deze markt ontstaat de „prix courant“ onder invloed van vraag en aanbod. Beccaria (in postuum uitgegeven werk in 1804) onderzoekt de „modus operandi“ van een hypothetische markt waar wijn voor tarwe wordt verhandeld. De ruilvoet is, zoals hij verklaart, bij geïsoleerde ruil onbepaald in tegenstelling tot de situatie bij concurrentie waar door aanpassing van vraag en aanbod de prijs ontstaat op het punt waar gevraagde en aangeboden hoeveelheden gelijk zijn. Isnard's analyse (in *Traité des richesses*, 1781) bevat een eenvoudig systeem van vergelijkingen betr. de interdependentie van prijzen in het prijsmechanisme als geheel op een wijze die reeds doet denken aan Walras' grote verdiensten op dit gebied. Voor een schets van voorafgaande, zie Schumpeter, t.a.p., blz. 306 e.v. Te denken valt ook aan Böhm Bawerks beschrijving van het ruilmechanisme d.m.v. de „grensparen“ en de in de loop der tijd ontwikkelde grafische technieken (volgens Heimann was Dupuit de eerste die de voor economen gebruikelijke vraag- en aanbodcurven construeerde — 1844 — en was Jenkin de eerste die deze curven ten verklaring van de prijs combineerde — 1870).

Voor de klassieken en hun tijdgenoten stelden „vraag” en „aanbod” steeds **gevraagde** en **aangeboden hoeveelheden** voor. In hun waardetheorie trachtten zij dus te verklaren waarom bijvoorbeeld 2 schapen voor 30 kippen konden worden geruild, zodat zij de aandacht richtten op de in wezen niet onjuiste gedachte dat — via de marktprijs — in feite goederen voor goederen worden geruild. Juist de concentratie van hun gedachten op deze „ruil in kwantiteiten” in een periode waarin (mede door de aanwezigheid van een in vergelijking met nu maar zeer bescheiden sortering goederen) van een heel wat „doorzichtiger” markt kan worden gesproken dan nu, maakt het enigszins begrijpelijk dat men de „objectieve” **maatstaf** ter vergelijking van deze goederen voor het tot stand komen van de ruil, bij de goederen zelf trachtte te vinden. Dit neemt evenwel niet weg dat Schumpeter er zich over verbaast dat de economen zo veel moeite hebben gehad, en — zoals Senior dit deed — blunders moesten maken voor zij kwamen tot „concepts, so familiar to every beginner of our own days”, namelijk de **vraagschema's** (verschillende hoeveelheden van een goed gevraagd bij verschillende prijzen) en de **aanbodschema's**. Het was Cournot die reeds de vraagfunctie formuleerde en, evenals Dupuit, bij de „eersten” mag worden genoemd die de vraag- en aanbodcurven construeerde volgens de zojuist genoemde vraag- en aanbodschema's.

De waarde.

Naast de zojuist gememoreerde uiteenzettingen over de werking van het prijsmechanisme wilde men de „bronnen”, de „oorzaken” van de „werkelijke” waarde van een goed, eventueel (7) in verband met de marktprijzen, doorgronden. Zo werd een onderscheid gemaakt tussen de marktprijs en de natuurlijke (klassieke), de noodzakelijke (Mill) of de normale (Marshall) prijs.

De reeds geciteerde kernachtige uitspraken van Malthus en Ricardo betreffen de wijze waarop zij het waardeprobleem wilden benaderen. Bij Malthus... „the concepts of supply and demand apply to a mechanism that is compatible with any theory of value” (8). Met name Ricardo daarentegen verwierp deze gedachte uitdrukkelijk. Hij, evenals o.a. Cantillon, Smith en Marx, zochten een verklaring in „een buiten het economisch subject liggende oorzaak, nl. de aan de voortbrenging ten koste gelegde offers” (9). Ricardo, die de vraag- en aanbodconceptie ter bepaling van de waarde „misleidend” vindt maar die anderzijds niet geheel de vraag verontachtzaamt, blijkt een duidelijk voorstander te zijn van een verklaring van de waarde vanuit het zojuist genoemde gezichtspunt, getuige zijn

⁷⁾ Hier wordt een voorbehoud gemaakt. Smith, Cantillon en speciaal Ricardo beschouwden de marktprijs, bepaald door vraag en aanbod, min of meer als een afzonderlijk probleem. Zij hadden het in deze niet geheel bij het rechte eind. Ook al zal men dikwijls een grote afstand tussen de schrijftafel van de geleerden en het dagelijkse marktgebeuren kunnen signaleren en al is de natuurlijke of normale prijs volgens Schumpeter „in its nature an ideal”, de genoemde „relatie” is nauwer dan Smith e.c. veronderstelden. Hielden o.a. Lauderdale, Say en Malthus zich reeds met deze „relatie” bezig, Marshall werkte deze nader uit, m.n. door zijn beklemtoning van de kortere of langere tijdsperiode gedurende welke ter verklaring van de waarde hetzij het accent op vraag- hetzij op aanbodfactoren komt te liggen.

⁸⁾ Schumpeter, t.a.p., blz. 601.

⁹⁾ Andriessen, De ontwikkeling van de moderne prijsstheorie, 2e dr., blz. 1.

duidelijke standpunt hieromtrent in een brief aan Malthus (10) waarin hij schrijft dat het argument „that a commodity is valuable in proportion to utility”, „would be true if buyers only regulated the value of commodities (...) but the fact appears to me to be that the buyers have the least in the world to do in regulating price”.

Alhoewel bijv. Smith geen werkelijke verklaring van het waardefenomeen gaf, deden zijn gedachten over de natuurlijke prijs (long run), de marktprijs (short run) en in mindere mate de in feite reeds door Galiani opgeloste waardeparadox dienst als bron waaruit zijn opvolgers en aanhangers (zoals Marshall) een ruimere en dikwijls betere visie op het waarde- en prijsprobleem vermochten te putten.

Hebben dus de klassieken de waarde willen verklaren uit „objectieve” kosten/aanbodfactoren, de grensnuttheoretici met als voorloper Gossen, later de Oostenrijkers en o.a. Jevons, hebben dit getracht te doen uit „het nut, dat elk goed heeft voor het waarderend subject” (Andriessen). Het was Wicksteed die ons volgens Heimann „A purified and streamlined version of the psychological theory” verschafte.

Marshall.

Als wij de aandacht richten op de zo vaak gehuldigde opvatting dat Marshall de grote man is geweest die „de synthese” tussen de klassieke en de Oostenrijkse school tot stand heeft gebracht, dan dienen we in de eerste plaats rekening te houden met de verdiensten van Mill die Marshall's „werk” aanzienlijk heeft vergemakkelijkt (11) door de essentiala van de vraag- en aanbodanalyse in zijn wet van de prijs (12) naar voren te brengen. Bovendien, (hierop komen we nog terug), verontachtzaamden de klassieken niet geheel de vraag en de Oostenrijkers niet geheel het aanbod.

Bij zijn psychologische benadering hanteerde Marshall het door de grensnuttheoretici verdrongen en door hem gehandhaafde en nieuw geïnterpreteerde kostenbeginsel van de klassieken. Beide beginselen zijn volgens hem zelfstandige factoren voor de verklaring van de waarde of, zoals Andriessen (13) zegt: het zijn derhalve vraag- en aanbod**voorwaarden** tezamen, die **ten grondslag liggen aan de (ruil)waarde** van een goed”. De gedachten zoals die zijn neergelegd in de „Principles” zijn „in zeker opzicht” (Andriessen) een synthese daar zij veeleer „een generalisatie van de klassieke leer” (14) dan een volkomen integratie van beide beginselen behelzen. Wij zullen nog zien dat de grensnuttheoretici geenszins de aanbodfactoren hebben verwaarloosd, terwijl Andriessen er bovendien op wijst dat de klassieken naast hun analyse van de aanbodzijde „voor de verklaring van de „normale” prijs een zekere betekenis toekenden aan de vraagzijde”. Moge Marshall's analyse dan geen ware synthese zijn, van groot belang is het feit dat hij, met knappe gebruikmaking van grafische en wiskundige tech-

¹⁰⁾ Letters to T. R. Malthus, 1810-1823, Sraffa ed., Oxford 1887.

¹¹⁾ Schumpeter, t.a.p.: „Mill's own main contribution was to develop the supply-and-demand analysis so fully that, as Marshall himself was to indicate, there remained not so very much to do beyond removing loose ends and adding rigor in order to arrive at something not far distant from Marshallian analysis” (blz. 603).

¹²⁾ D.i. de gelukkige vertaling van de „law of value” door Delfgaauw, Inleiding tot de economische wetenschap, blz. 63.

¹³⁾ T.a.p., blz. 4, vet gedrukte woorden door mij aangegeven.

¹⁴⁾ Conclusie van Shove, gehanteerd door Andriessen, t.a.p., blz. 4.

nieken en vraag- en aanbodschemas etc., expliciet vraag en aanbod-**factoren** (resp. „utility” en „disutility” (15)) hanteerde ter verklaring van het waarde- en prijsprobleem in de ultra-korte, de korte en de lange periode. Bovendien vermeldt hij nog de seculaire bewegingen van de normale prijs.

De betekenis van de vraag bij Ricardo en Marshall.

Schumpeter wijst er met klem op dat o.a. Cantillon, Smith en speciaal Ricardo de marktprijzen afzonderlijk beschouwden en de vraag- en aanbodanalyse alleen voor de verklaring dáárvan hanteerden, waardoor volgens hem de „overbodige” en „misleidende” opvatting postvatte dat de „normale” prijs door de kosten en de marktprijs door vraag en aanbod wordt bepaald (16). Dit verwijt treft Marshall zeker niet; aan het begin van zijn „classificatie” van waardeproblemen (al naar gelang de periode waarin zij worden beschouwd) zegt hij duidelijk: „Four classes stand out. In each, price is governed by the relations between demand and supply” (17). Alhoewel Marshall de reeds geciteerde uitspraken van Ricardo over de betekenis van vraag en aanbod voor de verklaring van de waarde in de langere termijn zeker niet zullen zijn ontgaan, ontkent hij ten stelligste de gedachte als zouden Ricardo en zijn opvolgers de betekenis van de vraag over het hoofd hebben gezien. Over iedere auteur die zich zo uitlaat over Ricardo’s theorie spreekt Marshall de banvloek uit: „For although he and his chief followers were aware that the conditions of demand played as important a part as those of supply in determining value, yet they did not express their meaning with sufficient clearness, and they have been misunderstood by all but the most careful readers” (blz. 71).

Moge men Ricardo het „verwijt” maken dat hij te zeer de aandacht op de aanbodzijde heeft gericht, voor Marshall geldt dit in veel mindere mate, daar in zijn theorie „de vraag... toch een belangrijke taak (vervult)”, doordat deze „bepaalt met welke kosten de normale prijs zal samenvallen” (Andriessen). Aan dit „toch” ligt een zekere twijfel ten grondslag. Waarschijnlijk, omdat Andriessen (op blz 2/3) de minder grote plaats van de vraag in Marshall’s theorie vereenzelvigt met een minder grote betekenis ervan voor de waarde. Dit laatste licht hij toe door er op te wijzen dat Marshall zelf zegt meer betekenis te hechten aan het aanbod, naarmate de beschouwde periode langer wordt (18). Voor de **vergelijking** van de dagprijs (niet expansief aanbod) met de normale prijs heeft Marshall op deze relatieve betekenis van vraag en aanbod gewezen, maar dit betekent niet dat hij aan de vraag een minder belangrijke taak toekende.

¹⁵⁾ Het kostenbegrip wordt bij Marshall dus duidelijk in subjectieve zin geïnterpreteerd (zie Delfgaauw, t.a.p., blz. 57); Schumpeter maakt nog een belangrijke (Oostenrijkse!) opmerking over de „algemene regel” dat naarmate de tijdsperiode korter is meer aandacht aan de invloed van de vraag wordt besteed en naarmate de periode langer is de invloed van de prod.kosten op de waarde belangrijker is. Alhoewel deze regel een waarheid als een koe is, acht S. hem in zijn algemeenheid niet geheel duidelijk... „the marginal utility principle applies to the demand and the supply sides of the value problem in any case, both in the long and in the short run. Cost of production is not an independent principle taking charge in the long run. But the marginal utility principle, acting upon the data of the situation, will in the long run (...) so operate as to equate exchange value to costs” (blz. 922 nt.).

¹⁶⁾ Schumpeter, t.a.p., bl. 220.

¹⁷⁾ A. Marshall, Principles of Economics, Londen 1962 (8e dr.), blz. 314/15.

¹⁸⁾ Zie in dit verband ook nt. 15.

De minder grote **plaats** die Marshall voor de vraag in zijn theorie inruimt, moge worden toegeschreven aan het feit dat volgens hem de problemen rond de aanbodelasticiteit, juist i.v.m. de periode die men beschouwt, veel groter zijn dan die m.b.t. de vraagelasticiteit waarvoor de periode — enkele uitzonderingen daargelaten — niet relevant is (19). Bovendien moeten we er rekening mee houden dat Marshall verschillende oorzaken aanwijst die „recently“(!) „have combined to give the subject (of demand or consumption) a greater prominence in economic discussions“. Het verbaast ons dan niet dat zijn „beschermende“ woorden, in Appendix I gericht tot Ricardo, zeker wat het laatste deel daarvan betreft op zijn eigen theorie betrekking hebben: „But while not thinking that he had much to say that was of great importance on the subject of utility, he believed that the connection between cost of production and value was imperfectly understood“ (20).

Tot slot.

(1.) Mogen we dus de klassieken niet verwijten de vraag geheel te hebben verontachtzaamd, de Oostenrijkers mogen we niet hetzelfde verwijt m.b.t. het aanbod maken. Laatstgenoemden hebben met gebruikmaking van het nutsbeginsel zowel de vraag- als de aanbodzijde „als grondslag voor de waardebepaling“ willen analyseren. Voor hen gold het beroemde voorbeeld van Marshall's schaar dus niet. In hun analyse bestonden beide bladen van de schaar „uit hetzelfde materiaal“ (Schumpeter). Teneinde duidelijk te maken dat het meestal niet mogelijk is te bepalen welke van twee **verschillende** factoren (i.c. het kosten- en het nutsbeginsel) bepalend is voor het „ontstaan“ van iets geheel nieuws (i.c. de waarde), had Marshall wellicht beter een ander voorbeeld dan dat van de schaar kunnen geven (21).

(2.) We zouden uit het voorafgaande licht de conclusie kunnen trekken dat de werkelijke synthese die Marshall tot stand zou hebben gebracht (22) ver is te zoeken, daar blijkens het voorafgaande zowel de grensnutschool als de klassieken in hun waardetheorie aan vraag- en aanbodfactoren hebben gedacht. Deze stelling gaat evenwel niet geheel op (23), daar bij de grensnuttheoretici duidelijk een eenzijdige verklaring van de waarde van eindproducten en productiemiddelen vanuit het nutsbeginsel is te constateren, terwijl de klassieken in hun analyse van de waarde in de

¹⁹⁾ Marshall, t.a.p., blz. 377/8: „But (. . .) the influence of price on demand is similar in character for all commodities: and further, those demands which show high elasticity in the long run, show a high elasticity almost at once; so that, subject to a few exceptions, we may speak of the demand for a commodity as being of high or low elasticity without specifying how far we are looking ahead“. „But there are no such simple rules with regard to supply.“

²⁰⁾ Marshall, t.a.p., blz. 436: Ricardo and his followers seem to have been guided . . . that the forces of supply were those, the study of which is the more urgent and involves the greater difficulty“.

²¹⁾ Bijv. een voorbeeld uit de scheikunde: Twee verschillende elementen waarvan de eigenschappen verdwijnen wanneer zij een verbinding aangaan. Men kan aan de waarde van het voorbeeld van de schaar overigens nog twijfelen wanneer men niet overtuigd is van het feit dat Marshall een synthese tot stand heeft gebracht.

²²⁾ Delfgaauw wijst op het „streven“ van Marshall naar een synthese.

²³⁾ Andriessen spreekt ook over een synthese „in zeker opzicht“ (zie ook nt. 14).

langere termijn zochten naar oplossingen waarin „the operation of demand too much for granted“ (Marshall) was.

Marshall's verdiensten, waarop reeds werd gewezen, betreffen voornamelijk zijn analyse van de gecompliceerde verhoudingen tussen vraag, aanbod en prijs en zijn — daarmee samenhangende — analyse van de betekenis van de periode voor de waarde van een goed. Op deze problemen zal, aan de hand van ideeën hierover van o.m. Knight en Shackle, een volgende keer worden ingegaan.

(3.) We kunnen zeggen dat de in het voorafgaande in het kort geschetste strijd om de betekenis van vraag en/of aanbod voor de waarde van een goed is gestreden. Maar daarmee is niet gezegd dat wij nu precies weten wat het wezen van de waarde is, die wel altijd „in it's nature an ideal“ zal blijven.

Fr. Br.

Realiteit, theorie en hypocrisie; een plaatsbepaling (II) *

Uitbreiding, openstelling van de buitenlandse markt is slechts één aspect.¹¹⁾ Het heeft echter geen zin hiervoor te pleiten, wanneer niet tegelijkertijd met klem wordt gewezen op **de noodzaak tot het nastreven van de zgn. statische efficiëntie**, d.w.z. optimale allocatie.¹²⁾ Dit is een omvangrijk probleem dat allereerst **intern** tot oplossing zal moeten worden gebracht, maar juist hieraan schijnt nog het nodige te ontbreken. Janssen spreekt mede in dit verband van „een kerkhof van mislukte plannen“.¹³⁾ **Eenzijdig** de schuld leggen bij de onmogelijkheid tot uitbreiding van de buitenlandse afzet werkt dan niet erg verhelderend. Uit de behandeling die o.m. Meier

*) Voor het eerste deel van dit artikel, zie Rostra Economica van juli 1966, blz. 2-6.

¹¹⁾ Uiteraard is het creëren van een binnenlandse markt iets anders (zie hieronder), maar dit komt niet bij Visser ter sprake in dit verband.

¹²⁾ Vgl. hertoe: Hla Myint: „An Interpretation of Economic Backwardness“ in Oxford Economic Papers, 1954 (ook opgenomen in: A.N. Agarwala and S.P. Singh (ed.): „The Economics of Underdevelopment“; Galaxy Book, Oxford University Press, 1963) en G. M. Meier & R. E. Baldwin: „Economic Development“; New York-London, 1962.

¹³⁾ L. H. Janssen S. J.: „Vicieuze cirkels en planning in Afrika“; Leiden 1962, blz. 10.

& Baldwin van het vraagstuk van de onderontwikkeldheid geven noem ik belemmerende factoren als: factor immobility, price rigidity, ignorance of market conditions, rigid social structure, lack of specialization; voorts een ontoereikend monetair apparaat en lage (technische en economische) ontwikkeling van de bevolking, waardoor de „natural resources are generally not allocated up to the production frontier” (een soort macro-economische production possibilities curve). Bij de eveneens door Meier & Baldwin vermelde monopolie-elementen komen dan de „international forces” ter sprake, welke historisch hebben geleid tot o.a. het ontstaan van het verschijnsel van de dualistische economie, welk karakteristiek verschijnsel bovendien een belemmering vormt voor de werking van het multiplier-principe.¹⁴⁾ Ten aanzien van de hier vermelde internationale krachten én m.b.t. de veelvuldig te constateren „capital deficiency” hebben de ontwikkelde landen inderdaad een grootse taak. (M.b.t. de optimale allocatie kunnen hun adviseurs goede diensten bewijzen; vooropgesteld, dat de landelijke regeringen voorgestelde maatregelen kunnen en/of willen nemen).¹⁵⁾ Aldus kan de „production frontier”, welke thans op een bepaald niveau is verstart, verschoven worden naar een hoger niveau (Meier & Baldwin p. 324).

Een in dit verband ander belangrijk probleem vormt de scheefheid van de inkomensverdeling in de onderontwikkelde landen. Deze scheefheid sorteert hier i.h.a. geen gunstig effect m.b.t. de besparingen.¹⁶⁾ In de hogere inkomensgroepen is, naar algemeen wordt aangenomen, sprake van „prodigal consumption” onder invloed van de werking van het zgn. demonstratie-effect, terwijl de besparingen die er zijn een uitweg zoeken in een economisch winstgevende richting, welke veelal in het buitenland wordt gevonden.¹⁷⁾

Aangaande de door Visser gereleveerde kwestie van de „balanced growth” kan worden opgemerkt, dat deze in de literatuur op dit moment toch wel een genuanceerder behandeling ondervindt dan hij met zijn verwerping van o.a. de mening van Nurkse suggereert. Kortheidshalve verwijs ik hier naar de kritische bespreking van het boek van G. M. Meier: „Leading Issues in Development Economics” (1964) door R. F. Dernberger in „The Journal of Political Economy”, december 1965, waarin deze o.m. concludeert: „... that the issue of balanced versus unbalanced growth has been exaggerated and that „each approach has been overdrawn”. Again, there appears to be little difference over questions of theory, but rather a difference in emphasis and, at the present time, „each approach has become so slightly qualified that the controversy is essentially barren” (p. 230).¹⁸⁾ Wanneer Visser vervolgens in het kader van een „unbalanced

¹⁴⁾ Zie het artikel van V. K. R. V. Rao: „Investment, Income and the Multiplier in an Underdeveloped Economy”, opgenomen in de in voetnoot 12 genoemde bundel.

¹⁵⁾ Vgl. ook: Janssen, blz. 11-12.

¹⁶⁾ Vgl. F. J. de Jong: „De Werking van een Volkshuishouding” dl. I; Leiden 1959, blz. 181-182; L. J. Zimmerman: „Arme en Rijke Landen”; Den Haag 1960, blz. 60 e.v.

¹⁷⁾ Meier & Baldwin, p. 306 e.v.

¹⁸⁾ Jl. of Pol. Ec. dec. 1965, p. 671. In dezelfde geest schrijft V.V. Bhatt: „Theories of balanced and unbalanced growth; A critical appraisal” in *Kyklos* Vol. XVII, 1964, Fasc. 4 ... „Thus, there does not seem to be any basic conflict between these formulations of the growth strategies; the two can be integrated in operational terms” (p. 625). Ook kan gewezen worden op J. Marcus Fleming: „External Economies and the Doctrine of Balanced Growth”, opgenomen in de bundel van Agarwala & Singh.

growth policy" het openstellen van buitenlandse markten bepleit voor enkele sectoren, dan kan men de vraag stellen of dit argument wel reëel is. Immers het gevaar is dan groot dat het land zich nog sterker ontwikkelt in de richting van de monocultuur.¹⁹⁾

Voorts wordt al te luchtig voorbijgegaan aan de kwestie van de keuze van de productietechniek in deze onderontwikkelde gebieden. Levert deze keuze van productietechniek al problemen op m.b.t. de geoefendheid en geschooldheid van de bevolking, evenzeer is van belang de vraag die dit opwerpt m.b.t. het benodigde kapitaal. Verder zij melding gemaakt van het probleem dat hier ligt i.v.m. de al evenmin florissante werkgelegenheid in deze landen (disguised unemployment). Hier ligt een problematiek waarvoor geen eenvoudige oplossing kan worden gegeven. Ik ga nu maar voorbij aan de optredende betalingsbalansproblemen, welke niet alleen geschapen worden door bepaalde vormen van kapitaalhelp, maar evenzeer door de stijging van de importen die met de door Visser gepropageerde vorm van economische vooruitgang ongetwijfeld gepaard zullen gaan. Vooral ook met het oog op deze complicaties is het van groot belang de remedie in eerste aanleg intern te zoeken!

Het pleidooi voor protectie, dat voorts wordt gevoerd, heeft pas zin in het kader van de optimale allocatie (zie boven) en is alleen dan doelmatig wanneer een van bovenaf bewerkte beperking van de behoeften geaccepteerd wordt en bereikbaar is. Maar hier raken we weer aan het reeds genoemde demonstratie-effect, dat vooral werkzaam is in de bezittende laag van de bevolking. Maar daar niet alleen. Het is een effect dat zijn werking vindt in alle lagen van de (politiek) bewustwordende bevolking en evenzeer op regeringsniveau.²⁰⁾ Zelfs Friedrich List bepleitte, naar ik meen, z'n „Erziehungszölle" echter alleen in het stadium van de opvoeding, de sterkmaking, en deze is in eerste instantie een interne zaak. Dat buitenlandse factoren een snelle en geruisloze oplossing in de weg staan betekent beslist niet, dat alle heil verwacht moet worden van het in bepaalde sectoren buitenspel zetten van deze buitenlandse factoren; in elk geval lijkt de wijze waarop dit door Visser wordt voorgestaan niet erg haalbaar en evenmin efficiënt.²¹⁾ Uiteindelijk zal de oplossing gevonden moeten worden in een volwaardige integratie van deze landen in het wereldhandelsver-

¹⁹⁾ Nog afgezien van de gedachte die toch moet opkomen of het niet al te eenvoudig is om tegenover de uitgebreide reeks van factoren die naar de mening van Visser de moeilijkheden in de onderontwikkelde landen karakteriseren (blz. 7) als panacee de buitenlandse markt te stellen, omdat men nu eenmaal „niet in staat (is) op alle fronten gelijkelijk voortgang te maken". Aldus wordt al te luchthartig de kans gemist — en dit is de teneur van mijn gehele reactie — de problematiek in het juiste licht te plaatsen; d.w.z. hoofdzaken van bijzaken te onderscheiden. Dreigt hier bovendien dan niet het gevaar van een op andere schaal optredende interne deformatie die de — o.i.v. de koloniale tijd o.a. — hebben leren kennen (en verfoeien) als een dualistische economie? Ook dit is een kwestie van „balanced growth". Zie o.m.: G. Myrdal; „Economic Theory and Underdeveloped Regions"; London 1957, p. 26; vgl. ook: pp. 55-63.

²⁰⁾ Het lijkt me echter een nogal dubieus voorrecht iemand te moeten adviseren nóg maar een gaatje aan te brengen in zijn reeds aangesnoerde buikriem.

²¹⁾ Dernberger merkt in dit verband op: „Once again, however, the dissenters from traditional theory (bijv. Prebisch — PJU) appear more concerned with rationalizing the particular policies adopted in the underdeveloped countries than with determining the most efficient policy" (p. 672).

keer.²²⁾ Dat men thans ervoor pleit dit zoveel mogelijk te bereiken via een verschuiving van het productiepatroon, zoals Visser betoogt, is bewonderenswaardig, maar, om een dichtregel van Elsschot te lenen, „tusschen droom en daad staan (economisch — PJU) wetten in den weg en praktische bezwaren“. Wij zijn nog heel ver verwijderd van een geplande wereld-economie; zo die al mogelijk is.²³⁾

De beperking van de invoer van luxe consumptiegoederen wordt ook door Visser aanbevolen, maar het effect dat de daartoe genomen maatregelen moet sorteren m.b.t. de „ontwikkeling in die sectoren... die het grootste groeieffect met zich brengen“ is toch wel wat dubieus. Hiervoor zij verwezen naar de opmerking over de monocultuur en voetnoot 19. Nogmaals: dit is wederom een „mogelijkheid“, die geen simpele oplossing, maar juist de omvangrijkheid van de problematiek aangeeft.

Tenslotte bevat de eerste zin van de voorlaatste alinea van de bijdrage van Visser een restrictie die én voor de onderontwikkelde landen (zoals reeds boven werd aangegeven) én voor de ontwikkelde wereld een niet te veronachtzamen probléem is. „Als we een blijvende volledige inschakeling van de produktiefactoren weten te garanderen“, is, aldus geformuleerd, bijna een even argeloze constructie als het uitgangspunt dat zo'n anderhalve eeuw lang de klassieke economische theorie „schraagde“, nl. de vanzelfsprekendheid van volledige werkgelegenheid (Wet van Say). Sinds Keynes zien we het wat anders.

Wanneer ik nu mijn overwegingen en die van de heer Visser nog eens overzie dan kom ik tot de conclusie, dat we m.b.t. **de teneur** van zijn artikel over **mogelijke** hypocrisie in de hulpverlening wel tot overeenstemming kunnen komen. Ik meende echter, dat de kwestie waard was in een ruimere context te worden geplaatst, meer in overeenstemming met theorie en werkelijkheid. Om aan het sinaasappelvoorbeeld, dat de heer Visser geeft, echter een zozeer eenzijdige beschouwing²⁴⁾ over de hulpverlening aan de onderontwikkelde gebieden vast te knopen als hij doet, lijkt mij echter even onjuist als aan mijn reactie zonder meer een argument te ontnemen m.b.t. afwezigheid van hypocrisie in vergelijkbare gevallen.

Maart 1966.

P. J. Uitermark.

²²⁾ Het is niet van gering belang, dat Visser zijn voetnoot 6 voorziet van de beperking dat Tinbergen t.a.v. het effect op onze export zeer voorzichtig redeneert. Een verwijzing naar Keynes' „General Theory“ pp. 382-383 lijkt mij hier evenzeer op z'n plaats; mede m.h.o. op de kwestie die in mijn voorlaatste alinea wordt aangesneden.

²³⁾ Zie ook: J. Tinbergen: „Shaping the World Economy“; G. Myrdal: „De Toekomst van de Welvaartsstaat“, blz. 218 e.v.; dezelfde: „Economic Theory and Underdeveloped Regions“, p. 63.

²⁴⁾ Op deze plaats mag nog verwezen worden naar de twee artikelen van H. Kraayeveld in E.-S.B. van 16 en 23 februari 1966. Daaruit kan men de conclusie trekken, dat het met sinaasappelen (en met groenten en fruit i.h.a.) een wel erg ingewikkelde zaak is. Maar de door hem getrokken conclusie op blz. 216-217 past in elk geval meer bij de door de heer Visser tot uitgangspunt genomen kwestie. Geheel in het vlak van de problematiek van de internationale handelsbetrekkingen — uitgangspunt van de zienswijze van de heer Visser — ligt het artikel van professor W. Brand: „Observations on Trade, Aid and Development with special reference to Southeast Asia“ in Maandschrift Economie, februari 1965, dat als geheel een aanbevelenswaardig „commentaar“ op dit laatste aspect van het artikel van de heer Visser inhoudt.

Rostra's kleine - boeken - notities

H. C. Wytzes. **Ondernemingsgroei en ondernemingsstrategie.** De Erven F. Bohn N.V., Haarlem 1967. 279 blz. Ing. Prijs f 19,50. De inmiddels tot hoogleraar benoemde schrijver acht het streven naar winstmaximalisatie slechts ten dele een weerspiegeling van de feitelijke gedragingen van de ondernemingsleiding. Het ondernemersgedrag wordt geïnspireerd door een drietal, nauw samenhangende, motieven, t.w. het streven naar winst, naar groei en naar zelfhandhaving. De leiding zal, op de lange termijn gezien, een adequate realisering van deze drie doelstellingen nastreven. Uitgaande van een aantal groeivormen, besteedt de auteur aandacht aan de beslissingsproblematiek welke samenhangt met het streven naar realisatie van de doelstellingen.

G. Myrdal. **Uitdaging aan de welvaart.** (Vert.) UPR paperbacks 7. Universitaire Pers Rotterdam 1965. 186 blz. Ing. Prijs f 9,50.

In dit boek stelt Prof. Myrdal aan de orde of de welvaart van de Westerse wereld en in het bijzonder van Amerika kan blijven voortduren wanneer er elders in de wereld — en zelfs in Amerika — armoede blijft bestaan.

R. Junck en H. J. Mundt. **De wereld op zoek naar welvaart.** Sociaal-economische planning in Oost en West. (Vert.) Pantoscoop/Wetenschappelijke Uitgeverij N.V., Amsterdam 1965. 254 blz. Ing. Prijs f 14,90.

In dit boek bespreken tien deskundigen uit de gehele wereld verschillende momenteel bestaande plannen en verwachtingen op mondiaal niveau. Als oriëntering ten aanzien van de richting die de internationale samenwerking op het ogenblik uitgaat, vormen de bijdragen over Amerika, Azië, Rusland, China, de UNO, de EEG en andere organisaties een bruikbare gids.

C.Mclver. **Marketing.** (Vert.) Universitaire Pers Rotterdam 1965. 239 blz. Ing. Prijs f 10,—.

Dit boek is geschreven voor ieder die op een of andere wijze betrokken is bij de verkoop. Het begrip marketing wordt eigenlijk het best benaderd door te stellen dat marketing in feite gewoon verkoop is, maar dan vooral gedacht en behandeld vanuit de markt. Men kan ook zeggen: alle activiteiten, extern zowel intern, gericht op de marktbeveiliging en de verkoopbevordering en -ontwikkeling. De „marketing“-studie is in Nederland nog steeds stiefmoederlijk bedeed. Genoemde publicatie biedt evenwel ruimschoots de gelegenheid in deze leemte te voorzien.

De Academische Boekwinkel

P. H. VERMEULEN N.V.

EVEN VOOR EIGEN „ECONOMIE” ZORGEN S.V.P.!

Wij kunnen u helpen met het sluiten van uw verzekeringen: zorgen voor de deviezen voor de buitenlandse reis die u gaat maken; zorgen voor uw „appeltje-voor-de-dorst”; want met het geven van rente zijn we voorbeeldig gul. Wat dacht u van het openen van een bankrekening(etje)? Dat verschaft u allerhande financiële gemakken. Méér dan u wellicht denkt. Vele economen voelen zich thuis bij ons, mede dank zij onze persoonlijke service. U binnenkort ook?

NEDERLANDSCHE CREDIETBANK N.V.

Keizersgracht 507-519 - Amsterdam

moderne levensverzekering

automatische groei van het verzekerde bedrag door **unieke winstdeeling**...

tussentijdse verhoging van uw verzekering door **optiesysteem** onafhankelijk van gezondheids-toestand...

terstond en blijvend verzekerd - door inzending van **certificaat** - zonder geneeskundig onderzoek

**HOLLANDSCHE SOCIËTEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.**

KANTOOR TE AMSTERDAM,
SINGEL 540
GEBOUW „DE GEELVINK”

A^o 1807

KANTOOR TE AMSTELVEEN,
BUIENPLEIN 54

**voor al uw bank-,
effecten-
en assurantiezaken**

**Algemene
Bank Nederland**

(Nederlandsche Handel-Maatschappij - De Twentsche Bank)